

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı: 1991/10

Karar Sayısı: 1991/14

Karar Günü: 6.6.1991

R.G. Tarih-Sayı :17.09.1995-22407

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN : Bünyan Asliye Ceza Mahkemesi.

İTİRAZIN KONUSU : 4.1.1961 günlü, 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 360. maddesine, 3.12.1988 günlü, 3505 sayılı Yasa'nın 9. maddesiyle eklenen ikinci fıkranın Anayasa'nın 10. maddesine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

Sanığın, ayrı günlerde, iki kez irsaliyesi düzenlenmeksizin taşıma işlemlerine girişerek 213 sayılı Yasa'ya aykırı davranışta bulunmaktan eylemine uyan aynı yasanın 358. maddenin birinci fıkrası yoluyla 360. maddesi uyarınca cezalandırılması için açılan kamu davasında mahkemece bu maddenin ikinci fıkrasının Anayasa'ya aykırı olduğu görüşü ve iptal istemiyle doğrudan Anayasa Mahkemesi'ne başvurulmuştur.

III- YASA METİNLERİ

A. İptali İstenilen Yasa Kuralı

4.1.1961 günlü, 213 sayılı Vergi Usul Yasası'nın 360. maddesine, 3.12.1988 günlü, 3505 sayılı Yasa'nın 9. maddesiyle eklenen ikinci fıkra şöyledir :

"Kaçakçılığa teşebbüs nedeniyle hükmolunan hapis cezasının paraya çevrilmesine hükmolunması halinde, para cezası tutarının hesabında; hapis cezasının her bir günü için sanayi sektörü için belirlenen, yürürlükteki asgari ücretin bir aylık tutarının yarısı esas alınır."

B. Dayanılan Anayasa Kuralı

İptal gerekçesinde dayanılan Anayasa kuralı şudur:

"MADDE 10.- Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.

Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar."

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi uyarınca Necdet DARICIOĞLU, Yekta Güngör ÖZDEN, Servet TÜZÜN, Mustafa ŞAHİN, İhsan PEKEL, Selçuk TÜZÜN, Ahmet N. SEZER, Erol CANSEL, Yavuz NAZAROĞLU, Güven DİNÇER ve Haşim KILIÇ'ın

katılmalarıyla 26.3.1991 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında; dosyada eksiklik olmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

İşin esasına ilişkin rapor, başvuru kararı ve ekleri, iptali istenilen yasa kuralı ile dayanılan Anayasa kuralı, bunların gerekçeleri ve öteki yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

A. VERGİ SUÇ VE CEZALARI HAKKINDA GENEL AÇIKLAMA

Kamu hizmetlerinin yerine getirilebilmesi vergi yükümlülüğünün zamanında ve eksiksiz ödenmesi ile gerçekleşir. Vergi yasaları gereklerinin zamanında ve kurallarına uygun yerine getirilmesi ve böylece yasaların etkinliğini sağlamak içinde vergi suç ve cezalarına yer verilmiştir.

Vergi suç ve cezalarına ilişkin kurallar esas olarak 213 sayılı Vergi Usul Yasası'nda düzenlenmiştir. Bu düzenlemede, vergi ödevinin gerekleri yanında ceza hukukunun ilkeleride gözönünde bulundurulmuştur. Yasa'nın 344.-376. maddelerinde vergi suç ve cezalarına yer verilmiştir. Bu maddelerde öngörülen suç ve cezalarda yasallık ilkesi belirgin biçimde kendini gösterir.

Vergi Usul Yasası'nın 344. maddesinin 7.-9. bentlerinde sayılan kaçakçılık, ağır kusur, kusur ve usulsüzlük eylemleri ile bu eylemler için Yasa'nın 344., 345., 349., 351.-354. maddelerinde öngörülen yaptırımlar vergi dairesi tarafından saptanır ve uygulanır. Bu eylemlerin yaptırımı olan para ve işyeri kapatma cezaları vergi idaresi tarafından uygulanan idarî nitelikte cezalardır.

Vergi Usul Yasası'nın 358.-363. maddelerinde yer alan kaçakçılık, kaçakçılığa teşebbüs eylemleri ile bilgi vermektan çekinme, vergi gizliliğinin ihlâli, yükümlünün özel işlerini görme eylemleri ise ceza hukuku anlamında suç oluşturlar. Bu eylemlerin saptanması ve Yasada öngörülen yaptırımların uygulanması ceza mahkemesinin görev alanına girer. Ceza yaptırımı öngörülen bu tür eylemler için ceza mahkemesinin görevli olması kişiler yönünden bir güvence oluşturur.

Nitekim, Vergi Usul Yasası bu eylemler ve bunlar için öngörülen yaptırımları "ceza mahkemelerince yargılanacak suçlar ve cezalar" başlığı altında düzenlemiştir.

B. İTİRAZ KONUSU KURALIN ANLAM VE KAPSAMI

647 sayılı "Cezaların İnfazı Hakkında Kanun"un değişik 4. maddesinde "Kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar, suçlunun kişiliğine sair hallerine ve suçun işlenmesindeki özelliklerine göre mahkemece;

1. Kabahatlerde beher gün karşılığı üçbin ila beşbin lira hafif, cürümlerde beşbin ila onbin lira hesabıyla ağır para cezasına

.....

.....

.....

çevrilebilir."

denilmektedir.

Oysa Vergi Usul Yasası'nın itiraz konusu 360. maddesinin ikinci fıkrasında Kaçakçılığa teşebbüs nedeniyle hükmolunan hapis cezasının paraya çevrilmesine karar verilmesi durumunda, para cezası tutarının hesabında; hapis cezasının her bir günü için sanayi sektörü için belirlenen, yürürlükteki asgarî ücretin bir aylık tutarının yarısının esas alınması öngörülmüştür. Fıkra ile ilişkin gerekçede, getirilen düzenleme ile vergide verim, adalet, vergi güvenlik ve denetimine ilişkin kurum ve kurallarda göze çarpan eksiklikler giderilerek bunların sonucu olarak de vergi kayıp ve kaçığının önlenmesinde daha çok etkili olunması hedeflenmekte olduğundan, yükümlülerin vergi ile ilgili ödevlerinin zamanında eksiksiz olarak yerine getirilmesinin amaçlandığından söz edilmektedir.

Yasakoyucunun, vergi suçları nedeniyle hapis cezası ile cezalandırılan kişilerin bu cezalarının para cezasına çevrilmesi durumunda her bir gün hapis cezası karşılığı, sanayi sektörü için belirlenen yürürlükteki asgarî ücretin bir aylık tutarının yarısını esas alması ile para değerindeki değişikliklerin ceza hukukumuzda yansıtılarak suç ve ceza arasında bulunması gereken duyarlı dengenin bozulmamasını öngördüğü kuşkusuzdur.

Özgürlüğü bağlayıcı cezadan çevrilen para cezasının ödenmemesi durumunda, bu para cezasının yeniden özgürlüğü bağlayıcı cezaya dönüştürülme biçimi, bu aşamada Mahkemece uygulanacak kural niteliğinde bulunmadığından itiraz kapsamında görülmeyerek ayrıca irdelenmemiştir.

C. İPTALİ İSTENEN YASA KURALININ ANAYASA'YA AYKIRILIĞI SORUNU

1. ANAYASA'NIN 10. MADDESİ YÖNÜNDEN İNCELEME

"Kanun önünde eşitlik" başlıklı, Anayasa'nın 10. maddesinde şöyle belirtilmektedir: "Herkes dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir." denilmektedir.

Anayasa'nın, bu ilkesi ile aynı hukuksal durumda olan kişilerin aynı kurallara bağlı tutulacağı, değişik hukuksal durumda olanların ise değişik kurallara bağlı tutulmasının bir aykırılık oluşturmayacağı kabul edilmiştir.

Anayasa Mahkemesi'nin pek çok kararında vurgulandığı gibi yasa önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı olacağı anlamına gelmez. Yasaların uygulanmasında dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ayrılığı gözetilmesi ve bu nedenlerle eşitsizliğe yol açılması Anayasa katında geçerli görülemez. Bu mutlak yasak, birbirinin aynı durumda olanlara ayrı kuralların uygulanmasını ve ayrıcalıklı kişi ve toplumların yaratılmasını engellemektedir. Kimi yurttaşların haklı bir nedene dayanarak değişik kurallara bağlı tutulmaları eşitlik ilkesine aykırılık oluşturmaz. Durum ve konumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve değişik uygulamaları gerekli kılabilir. Özelliklere, ayrılıklara dayandığı için haklı olan nedenler, ayrı düzenlemeyi aykırı değil, geçerli kılar. Aynı durumda olanlar için ayrı düzenleme aykırılık oluşturur. Anayasa'nın amaçladığı eşitlik, eylemli değil hukuksal eşitliktir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar

ayrı kurallara bağı tutulursa Anayasa'nın öngördüğü eşitlik çiğnenmiş olmaz. Başka bir anlatımla, kişisel nitelikleri ve durumları özdeş olanlar arasında, yasalara konulan kurallarla değişik uygulamalar yapılamaz. Durumlardaki değişikliğin doğurduğu zorunluluklar, kamu yararı ya da başka haklı nedenlere dayanılarak yasalarla farklı uygulamalar getirilmesi durumunda Anayasa'nın eşitlik ilkesinin çiğnendiği sonucu çıkarılamaz.

Kısa süreli özgürlüğü bağlayıcı cezaların para cezasına çevrilmesi, çağdaş ceza hukukunun getirdiği insancıl bir anlayıştır. Bu kuralın uygulanma koşul, sınır ve kapsamı, 647 sayılı Yasa'nın 4. maddesi ile Türk Ceza Yasası'nın değişik 119. maddesinde belirlenmiştir.

Gerek Türk Ceza Yasası'nda gerekse ceza kurallarını içeren diğer yasalarda özgürlüğü bağlayıcı cezanın para cezasına çevrilebilme olanağını ortadan kaldıran veya daha güç koşullara bağlayan ayırık kurallara da yer verildiği görülmektedir.

Zaman içinde toplumsal gereksinimleri karşılamak kişi ve toplum yararının zorunlu kıldığı düzenlemeleri yapmak, toplumdaki değişikliklere koşut olarak bu suretle alınan önlemleri güçlendiren, geliştiren, etkilerini daha çok artıran ya da tam tersine bunları hafifleten ya da büsbütün ortadan kaldıran işlemlerde bulunmak yetkisi, yasakoyucu için kaçınılmaz bir görevdir.

Kaçakçılığa teşebbüs nedeniyle belirlenen hapis cezasının paraya çevrilmesine hükmolunması durumunda uygulanacak 213 sayılı Vergi Usul Yasası'nın 360. maddesinin ikinci fıkrası ile kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar yerine uygulanabilecek ceza ve önlemleri belirleyen Cezaların İnfazı Hakkında 647 sayılı Yasa'nın 4. maddesinde suçların nitelik, kapsam ve cezalandırmadaki amaç gözetilerek farklı kurallar konulmuştur.

Bu yönden yasakoyucunun para cezasının ağırlaştırılmış biçimiyle kişide yaratacağı korkutuculuk ve caydırıcılıktan toplum adına yararlanmayı düşünerek, özgürlüğü bağlayıcı cezanın, para cezasına çevrilmesinde ayrı kural kabul etmesinin eşitlik ilkesine aykırı bir yönü yoktur.

2. ANAYASA'NIN 38. MADDESİ YÖNÜNDEN İNCELEME

Anayasa Mahkemesi, yasaların Anayasa'ya aykırılığı konusunda ilgililer tarafından ileri sürülen gerekçelere dayanmak zorunda değildir. İstemle bağı kalmak koşuluyla başka gerekçe ile de Anayasa'ya aykırılık kararı verebilir. Bu nedenle, konu ile yakın ilişkisi gözetilerek iptali istenen kural Anayasa'nın 38. maddesi yönünden ayrıca incelenmiştir.

Anayasa'nın 38. maddesinde suç ve cezaların yasallığı ilkesi öngörülmüştür.

Yasakoyucunun ceza alanında yasama yetkisini kullanırken Anayasa'nın temel ilkelerine ve ceza hukukunun ana kurallarına bağı kalmak koşuluyla, toplumda belli eylemlerin suç sayılıp sayılmaması, suç sayılırsa hangi tür ve ölçüdeki ceza yaptırımıyla karşılanmaları gerektiği, hangi durum ve davranışların ağırlaştırıcı ya da hafifletici öge olarak kabul edileceği konularında takdir yetkisine elatılamaz.

İptali istenen Yasa kuralı uyarınca kaçakçılığa teşebbüs nedeniyle hükmolunan hapis cezasının paraya çevrilmesi durumunda, para cezasının tutarının hesabında hapis cezasının her bir günü için sanayi sektörü için belirlenen yürürlükteki asgarî ücretin bir aylık tutarının yarısı esas alınacağından kişiye suç işlediği zaman o suç için öngörülen ceza suç gününden önce

Esas Sayısı: 1991/10
Karar Sayısı: 1991/14

belirgindir. Bu düzenlemede cezaların yasallığı ilkesine ve Anayasa'nın 38. maddesine aykırı bir yön görülmemiştir.

Açıklanan nedenlerle itirazın reddi gerekir.

Yekta Güngör ÖZDEN, Servet TÜZÜN, Yavuz NAZAROĞLU ve Güven DİNÇER bu görüşe katılmamışlardır.

VI- SONUÇ

4.1.1961 günlü, 213 sayılı "Vergi Usul Kanunu"nun 360. maddesine, 3.12.1988 günlü, 3505 sayılı Yasa'nın 9. maddesiyle eklenen ikinci fıkranın Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, Yekta Güngör ÖZDEN, Servet TÜZÜN, Yavuz NAZAROĞLU ile Güven DİNÇER'in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

6.6.1991 gününde karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Üye
Yekta Güngör ÖZDEN	Yılmaz ALİEFENDİOĞLU	Servet TÜZÜN
Üye	Üye	Üye
Mustafa ŞAHİN	İhsan PEKEL	Selçuk TÜZÜN
Üye	Üye	Üye
Ahmet N. SEZER	Erol CANSEL	Yavuz NAZAROĞLU
Üye		Üye
Güven DİNÇER		Haşim KILIÇ

KARŞIOY GEREKÇESİ

Zamandan ve yerden yararlanmak amacıyla, Anayasa Mahkemesi'nin 6.6.1991 günlü, Esas 1990/35, Karar 1991/13 sayılı kararında kullandığım karşıoyumun gerekçesini, şimdiki 6.6.1991 günlü, Esas 1991/10, Karar 1991/14 sayılı karar için yinelediğimi belirtmekle yetiniyorum. 6.6.1991

Başkan

Yekta Güngör ÖZDEN

KARŞIOY YAZISI

Hapis cezasının para cezasına çevrilmesinde, sanayi sektörü için belirlenen asgari ücretin bir aylık tutarının yarısının esas alınarak cezanın hareketli ve değişken bir hale getirilmesi Anayasa'nın cezaların kanuniliği ilkesini benimseyen 38. maddesinin üçüncü fıkrasına aykırıdır.

Suç ve cezaların kanuniliği konusundaki evrensel hukuk ilkesi, Anayasa'nın 38. maddesi üçüncü fıkrasında; "Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur." ifadesiyle Anayasa kuralı haline gelmiştir. Bu Anayasa kuralı Türk Ceza Kanunu'nun 1. maddesinde; "Kanunun sarıh olarak suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez. Kanunda yazılı cezalardan başka bir ceza ile de kimse cezalandırılmaz.", 2. maddesinde; "İşlendiği zamanın kanununa göre çözüm veya kabahat sayılmayan fiilden dolayı kimseye ceza verilemez. İşlendikten sonra yapılan kanuna göre cürüm veya kabahat sayılmayan bir fiilden dolayı da kimse cezalandırılmaz. Eğer böyle bir ceza hüküm olunmuşsa icrası ve kanuni neticeleri kendiliğinden kalkar. Bir cürüm veya kabahatin işlendiği zamanın kanunu ile sonradan neşir olunan kanunun hükümleri birbirinden farklı ise failin lehinde olan kanun tatbik ve infaz olunur." ifadesiyle yasalaşmış ve altmış yılı aşan bir süre zarfında uygulanı gelmiştir. Türk Ceza Kanunu'nun bu hükümleri adeta Anayasa'nın ilgili hükümleri ile bütünleşmiş ve bir anlamda onun yorumunu getirmiştir.

Anayasa'ya aykırılığı Bünyan Asliye Ceza Mahkemesi tarafından itiraz yolu ile Anayasa Mahkemesi önüne getirilen Vergi Usul Kanunu'nun 360. maddesine 3505 sayılı Kanun'la eklenen ikinci fıkra, hürriyeti bağlayıcı cezanın paraya çevrilmesi halinde verilen para cezalarını her yıl sanayi sektörü için belirlenen asgari ücretin aylık tutarına göre hesaplanan bir sisteme bağlamıştır. Getirilen yeni düzenleme, uygulamada çeşitli teknik zorlukları beraberinde getireceği gibi Anayasa ile getirilen ve Ceza Kanunu ile yorumlanan cezaların kanuniliği ilkesine ters düşmektedir.

İtiraz konusu kuralın uygulanması sonucunda değişik yıllarda işlenen fiillere aynı gün aynı ceza hükmünün uygulanması sonucunda verilen hapis cezaları değişik şekilde para cezasına çevrilecektir.

Anayasamızın 38. maddesinin üçüncü fıkrası, ceza yerine geçen güvenlik tedbirlerini de ceza gibi mütalaa etmiş ve bunları da cezaların kanuniliği ilkesinden yararlandırmıştır. Öyleyse, yasakoyucu Ceza Kanunu'na ve cezaların infazı veya başka bir kanuna göre hapis cezasının para cezasına çevrilmesinde de Ceza Hukuku'nun Anayasal ilkelerine uymak zorundadır. Bu belirsizlik açık olarak Anayasa'nın 38. maddesine aykırılık oluşturmaktadır.

Vergi Usul Kanunu'nun 360. maddesinin dava konusu ikinci fıkrası, infaz hukuku yönünden özel bir hüküm getirmektedir. Hapis cezalarının para cezasına çevrilmesinde genel infaz sistemi dışında ayrı bir ölçü konulabilmesi için, ortada haklı ve açıklanabilir neden olmalıdır.

İdari vergi cezaları çoğu kez kasd unsuru aranmayan biçimsel ve kanuni ölçülere dayanan idarî yaptırımlardır. Temelde bu yaptırımlara dayanan ve ayrıca kendi özel unsurlarının eklenmesiyle oluşan vergi suç ve cezaları ise, ekonomik olaylara ve onların kendi özel oluşum ortamına tabidirler.

Olayımızda dava konusu edilen vergi cezalarının diğer ceza kurallarından farklarının olmamasına rağmen ekonomik ve biçimsel bazı kurallara uymama sonucunda ortaya çıkmaları nedeniyle diğer adı suçlara göre daha kolay bir biçimde paraya çevrilebilmelidirler. Dava konusu düzenleme ile tam tersine temel kural bir tarafa bırakılarak belirsiz bir sistem içinde temel kuralın üzerinde para cezası alınmaktadır.

Anayasa'nın 10. maddesindeki eşitlik ilkesi mutlak manada ele alınamaz. Ancak, aynı konularda yapılan değişik düzenlemenin nedenleri kolay, belirli ve haklı bir biçimde açıklanabilir olmalıdır.

Dava konusu farklı düzenlemenin açıklanabilir ve haklı bir yönü yoktur.

Yukarıda açıklanan nedenlerle suç ayırmaksızın bütün suçlulara uygulanan bir infaz kuralının biçimsel bir vergi suçu nedeniyle verilen cezalarda uygulanmaması Anayasa'nın 10. maddesindeki eşitlik ilkesine aykırıdır.

Dava konusu kuralın iptali gerektiği kanısıyla karara karşıyız.

Üye

Servet TÜZÜN

Üye

Yavuz NAZAROĞLU

Üye

Güven DİNÇER